

CARNAP, QUINE VE NATÜRALİZM

Fatih S.M. ÖZTÜRK*

ÖZET

Carnap, metafiziği “dışsal sorular” a cevaplar bulmaya ve bu cevapları felsefi olarak temellendirmeye çalışan boş ve gereksiz bir girişim olarak belirler. Çünkü dışsal sorular, duyu deneyimleri düzeyinde isabetli öndeyilerde bulunmayı sağlayan bir teorik-konuşma dilinde hiçbir cevabı bulunmayan “sözde-problemler” i ifade eder. Öyle ki, belli bir “dilsel çerçeve” den bağımsız olarak dışsal sorulara verilen cevaplar, “bilişsel içerikten” tamamen yoksun olduğu için deneysel olarak test edilemez. Carnap için sadece belli bir “dilsel-çerçeve” bünyesinde şekillenen sorular, yani “içsel sorular” cevaplandırılabilir sorulardır. Benzer şekilde, Quine’a göre, bilginin doğası hakkındaki felsefi sorular deneysel psikoloji bünyesinde doğa bilimlerine paralel olarak ele alınmalıdır. Çünkü epistemolojik bakımdan makul sayılabilecek sorular, sadece doğa bilimlerinin metotları aracılığı ile cevaplanabilen sorulardır. Bu makalenin temel amacı, Quine’in ileri sürdüğü bu natüralist savın Carnap’ın içsel/dışsal sorular ayrımı ile karakterize edilemeyeceğini göstermektir.

Anahtar Sözcükler: Carnap, içsel/dışsal sorular, Quine, doğallaştırılmış epistemoloji, “yer-değiştirme” tezi.

(Carnap, Quine and Naturalism)

ABSTRACT

Carnap’s distinction between internal and external questions is central to his views on naturalistic ontology. On the basis of this distinction, he identifies metaphysics as an undue attempt to overcome external questions, questions that have no proper answers in an ideal language allowing us to generate accurate predictions at the sensory level. But, on the other hand, internal questions are those that can be adequately addressed by the methods of natural science. Similarly, Quine argues that epistemology is a chapter of natural science wherein problems raised about the nature of knowledge make sense just because they can be resolved by appeal to the methods of natural science. This paper argues, however, that Quine’s defense of naturalism in epistemology cannot be identified with Carnap’s claim that ontological questions are intelligible only within a linguistic framework.

Keywords: Carnap, internal/external questions, Quine, naturalized epistemology, “replacement” thesis.

Giriş

* Pamukkale Üniversitesi Felsefe Bölümü öğretim üyesi.

Geleneksel epistemoloji bilgi ve rasyonalite için, doğa bilimlerinin tedarik edebileceği herhangi bir delilden daha *rasyonel* olduğu düşünülen *a priori* gerekçeler bulmayı amaçlar. Descartes'ın "ilk felsefe" olarak da adlandırdığı bu anlayışa göre, "epistemolojik teoriler herhangi bir bilimsel aktiviteden hem bağımsız hem de ona önsel bir tarzda geliştirilmelidir. Ancak böyle bir teori geliştirilip işlerlik kazandıktan sonra makul bilimsel teoriler oluşturulabilir."¹ Fakat Quine, özellikle "Epistemology Naturalized" başlıklı makalesinde, doğa bilimlerinin *felsefi temellendirme* ya da gerekçelendirme yoluyla tasdik edilmeye ihtiyacı olmadığını ve dolayısıyla geleneksel epistemolojinin tasfiye edilmesi gerektiğini savunur. Nitekim, Quine'in "Two Dogmas of Empiricism"de analitik/sentetik ayrımı ve *a priorizme* karşı yönelttiği sert eleştiriler, geleneksel epistemolojinin işlerlik kazandırdığı "ilk felsefe" pratiğinin açıkça reddedilmesine dayanır.

Quine'a göre, bilginin doğası ve temelleri hakkındaki felsefi sorular deneysel psikoloji bünyesinde doğa bilimlerine paralel olarak ele alınmalıdır; çünkü delil ve teori arasındaki epistemolojik bağıntının belirlenmesi, delillerimizin ana kaynağı olan "gözlem önermeleri" ile "teorik çıktı" arasındaki nedensel ilişkinin empirik olarak tasvirini gerektirir. Epistemolojinin doğallaştırılması ya da "yer değiştirme" tezi olarak da adlandırılan bu proje, duyu deneyimleri seviyesinde öndeyilerde bulunmayı veya isabetli tahminler yapmayı bütün bilişsel araştırmaların *tek* amacı olarak görür ve doğa bilimlerinin metotları ile cevaplanması mümkün olmayan soruları *sözde-sorular* ya da *anlamsız* oldukları gerekçesiyle bir kenara iter: Epistemolojik bakımdan makul sayılabilecek sorular, *sadece* doğa bilimlerinin metotları aracılığı ile cevaplanabilen sorulardır.²

¹ Hilary Kornblith, "Naturalized Epistemology", *A Companion to Epistemology* içinde, ed. Jonathan Dancy and Ernest Sosa, Oxford, MA: Blackwell, 1993, s. 297. Quine için "ilk felsefe", Kartezyen temelliliği veya bütün bilginin "*duyumlarda verilene*" ("the given") indirgenebileceğini ileri süren yaklaşımdan ibarettir. Bkz. Quine, *Pursuit of Truth*, Cambridge, Mass., 1992, s.19.

² W.V. Quine, "Epistemology Naturalized", *Naturalizing Epistemology* içinde, ed. Hilary Kornblith, Cambridge, MA: Bradford Books/MIT Press 1994, s. 25. Ayrıca bkz. Quine, "Two Dogmas of Empiricism", *From A Logical Point of View* içinde, Cambridge: Harvard University Press 1953, ss.41-45.

Quine'in ulaştığı bu natüralist sonucun, Viyana Çevresi'nin özellikle de Carnap'ın "Empiricism, Semantic and Ontology" başlıklı çalışmasında özelde *soyut şeylerin* varlığı problemi ile ilgili olarak yaptığı ünlü "içsel/dışsal" sorular ayrımından etkilendiği açıktır. Carnap, Quine'in savunduğu deneyimci ya da natüralist epistemolojiyi destekleyecek şekilde, varoluş üzerine ortaya atılan *dışsal soruları* sınamamaz ya da teyid edilemez oldukları gerekçesiyle *sözde-sorular* olarak karakterize ederek, sadece belli bir "dilsel-çerçeve" bünyesinde şekillenen soruların —yani *içsel soruların*— cevaplanabilir sorular olduğunu iddia eder ve duyu deneyimleri düzeyinde isabetli tahminlerde bulunmayı bilişsel araştırma ve soruşturmalarımızın *başlıca* amaçlarından birisi olarak kabul eder.³

Fakat Quine'in "ilk felsefe"yi reddetmesini ve insan bilgisinin doğası ve temelleri hakkında sorulabilecek yegane soruların sadece doğa bilimlerinin metotları aracılığı ile cevaplanabilen sorular olduğu şeklindeki düşüncesini, Carnap'ın "sadece içsel sorular cevaplandırılabilir sorulardır" iddiası ile karakterize etmek ya da bir tutmak oldukça hatalıdır. Putnam'a göre, Carnap için "bilişsel araştırmaların *tüm* amacı tahmindir."⁴ Ancak Putnam'ın yorumu doğruysa Carnap'ın natüralizmi, Quine'in önerdiği "doğallaştırılmış epistemoloji" projesine sadece zemin hazırlamakla kalmaz, aynı zamanda Quine'in "yer değiştirme" tezini de açıkça kabul etmiş olur.⁵

³ Rudolf Carnap, "Empiricism, Semantic and Ontology", *The Linguistic Turn* içinde, ed. Richard Rorty, Chicago: University of Press 1967, s.72 ve ss.82-83.

⁴ Hilary Putnam, *Realizm With A Human Face*, Cambridge: Harvard University Press 1992, s. 269.

⁵ Fakat bu noktada gündeme gelebilecek olası bir soru şudur: "Putnam neye dayanarak böyle bir sav öne sürer?" Ancak, bu makalenin son bölümünde de belirtildiği gibi, Putnam, Carnap'a affettiği bu sav için herhangi bir argüman geliştirmedeği gibi, metin temelinde belli bir delil de göstermez. Putnam, *Realizm with a Human Face* kitabının "The Greatest Logical Positivist" alt başlıklı bölümünde, genel olarak, mantıksal pozitivistizmin genel savlarını tartışmakta ve böylece Carnap'ın pozisyonunu netleştirmeye çalışmaktadır. Putnam'a göre, mantıksal pozitivistizmin temel savı şudur: geleneksel felsefenin birçok iddiası, özellikle de metafizik disiplini bünyesinde ortaya atılan savları, doğrulanabilirlik prensibi bağlamında, *anlamsızdır*. Bilim, bütün bilginin tek kaynağı olup, varoluş hakkında metafizikçiler tarafından öne sürülen savlar ne doğru ne de yanlıştır; bundan dolayı, söz konusu savlar empirik olarak test edilemez. Kısacası, sadece deneysel olarak teyid edilebilir tümceler ve zorunlu doğruları ifade eden analitik yargılar anlamlıdır. Burada felsefeye düşen ödev, duyu deneyimleri temelinde bilimin ifadelerinin anlamını analiz etmek, gözlem önermelerinin eldeki bir iddiayı doğrulamak için üstlendiği rolü açığa çıkarmak ve a priori bilginin nasıl olanaklı olduğunu göstermektir. Putnam'a göre mantıksal pozitivistizm bilgiyi, genel olarak, karmaşık bir zihinsel yapı

Bu makalenin amacı, Carnap'ın yaptığı "içsel"/"dışsal" sorular ayrımının, Quine'in savunduğu "doğallaştırılmış epistemoloji"nin ana savına, yani "sadece doğa bilimlerinin metotları aracılığı ile cevaplanabilen sorular insan bilgisinin yapısı ve doğası hakkında sorulabilecek sorulardır" iddiasına öncülük etmediğini göstermektir. Tartışmamıza metafizik disiplinini *dışsal sorulara* cevaplar bulmayı amaçlayan boş ya da anlamsız bir girişim olarak gören Carnap'ın çok tartışmalı "içsel"/"dışsal" sorular ayrımıyla başlamak yerinde olacaktır.

Ontoloji ve İçsel/Dışsal Sorular Ayrımı

Bazı empirisistler için, özellikle de Quine'a göre, Carnap'ın sayıların ontolojik statüsü konusundaki temel yaklaşımı, *tümellerin* gerçekliğini savunan *Platonizmin* bir versiyonundan başka bir şey değildir.⁶ Carnap, belki bu tür eleştirileri de karşılamak için, "Empiricism, Semantic and Ontology"de sayılar ve nitelikler gibi soyut

olarak ele alır; bu yapı hem belli bir *dilsel* veya *kavramsal* çerçeveye, hem de bu soyut yapıya içerik katan bir *olgusal* unsura sahiptir. Dahası, söz konusu kavramsal çerçeveye içerik kazandıran duyu deneyimleridir.

Empirisizmin mantıksal pozitivism türünü savunan Carnap, hiç kuşkusuz, bütün bu savları kabul eder. Nitekim, tartışmamızın ana konusu olan içsel/dışsal sorular ayrımı böyle bir kabulün ürünüdür. Ancak, Putnam'ın Carnap'a attığı bütün bu görüşler Carnap tarafından savunulmasına rağmen, yine aşağıda da belirtildiği gibi, Carnap, Putnam'ın yorumunun aksine, duyu deneyimleri bünyesinde isabetli öndeyilerde bulunmayı bilişsel sorgulamalarımızın *başlıca* amaçlarından sadece birisi olarak görür. Fakat, Putnam tartıştığımız bu yorumu ile ilgili olarak belli bir kaynak göstermediği için, onun Carnap'a attığı bu sav ile aslında ne demek istediği, tam olarak neyi amaçladığı hiç de anlaşılır değildir. Hakemin dile getirdiği soruyu, Putnam'ın öğrencisi olmuş ve bu konunun uzmanı olduğunu düşündüğüm Elliott Sober'e, elektronik posta aracılığıyla, ben de sordum. Sober'in cevabı şöyledir: "Putnam'ın, bu görüşü Carnap'a atfetmekle ne kastettiğini anlamak zor; ama Putnam'ın savı şöyle yorumlanabilir: Pozitivistler, genel olarak bilimin amacının açıklama değil, tahmin olduğunu öne sürer ve tahmin ya da öndeyilerde bulunmanın önemini sıklıkla vurgularlar. Onlara göre, açıklama hem sübjektif ve metafiziksel hem de gereğinden fazla felsefidir. Mach bu görüşü savunan pozitivistlerden birisi olarak görülebilir. Dolayısıyla, bilim açıklamayı değil, tahmini amaçlar iddiası, bu pozitivist yaklaşımın en temel savlarından birisidir. Oysa, açıklama ve tahminin aslında aynı şeyler olduğunu düşünen Hempel, bildiğimiz gibi, bu görüşe açıkça karşı çıkar. Fakat Hempel'den önce söz konusu bu görüş oldukça yaygın bir şekilde savunulmaktaydı. Ancak, ne var ki, Putnam'ın anlaşılması güç bu yorumu kabul edilemez, çünkü Carnap'ın böyle bir savı savunmadığı yeterince açıktır."

Bu makalenin çıkış noktası, Putnam'ın yorumu değil, Carnap'ın ontolojisi ile Quine'in doğalcı epistemolojisi arasındaki ilgiyi anlamaya çalışmaktır. Bundan dolayı, Putnam'ın hiç de makul olmayan yorumu detaylı olarak ele alınmayacaktır.

⁶ Bkz. Quine, *From a Logical Point of View*, Cambridge: Harvard University Press 1980, ss. 13-14.

şeylerin varlığı sorunsalını ele alır ve varoluş hakkındaki soruları ikiye ayırır:

Eğer birisi kendi konuştuğu dil içerisinde yeni bir takım şeylerin varlığı hakkında konuşacaksa, o özgün kuraları olan yeni bir dil sistemi ortaya koymalıdır; bu prosedüre, tartışma konusu olan yeni şeylerin varlığı ile ilgili olarak bir dilsel *çerçevenin* inşası adını verebiliriz. Varoluş ile ilgili soruları iki gruba ayırmalıyız: birincisi, bir takım şeylerin varlığı ile ilgili olarak belli bir dilsel *çerçeve* içerisinde gündeme gelen sorulardır; bu tür soruları *içsel sorular* olarak adlandırıyoruz. İkincisi, *şeylerin bir bütün olarak* gerçekliği veya varoluşu hakkındaki sorulardır ve bunlara *dışsal sorular* adını veriyoruz. İçsel sorular ve onlara verilecek olası cevaplar eldeki dilsel *çerçevenin* yardımı ile formüle edilir. Dilsel *çerçevenin* mantıksal ya da olgusal olmasına bağlı olarak, içsel sorulara sadece mantıksal veya sadece deneysel metotlarla uygun cevaplar bulunabilir. Oysa dışsal bir soru daha yakın bir inceleme gerektiren problemleri bir karaktere sahiptir.⁷

Carnap, soyut veya fiziksel bütün objelerin varlığı hakkındaki kabullerimizi birer “varsayım” (“posit”) olarak görür. Varlıksal iddialarımızın gerekçesi —yani gerek fiziksel gerekse soyut birtakım objelerin var olduğuna ilişkin kabullerimizin haklılığı— objelerin varlığı hakkındaki “varsayım”ı ortaya koyan *gözlem tümcelerinin* duyuusal seviyede etkili öndeyi ve tahminler temin eden bir ideal dilin, yani bir dilsel *çerçevenin* parçası olmasına bağlıdır. Eş deyişle, bir objenin varlığının ölçütü, söz konusu objenin var olduğunu öne süren yargının belli bir teorik dil içerisinde teyit edilmesine, özellikle de duyu deneyimlerimizle hesaplaşmamızı kolaylaştırmasına dayanır. Bu bağlamda, bir *şeyin* var olduğunu kabul etmek, belli bir dilsel *çerçeveyi* kabul etmekten başka bir şey değildir.⁸

İçsel sorular, belli bir “dilsel-çerçeve” bünyesinde formüle edilen ve böylece empirik olarak cevaplanabilen sorulardır. Öte yandan,

⁷ Carnap, 1967, s.72.

⁸ A.g.e., s.74. Quine, “Two Dogmas of Empiricism” makalesinin son paragraflarında, Carnap’ın bu ayırımını açıkça kabul eder ve neyin var olduğuna ilişkin kabullerimizin, Carnap’ın düşündüğü şekilde, “kültürel varsayımlar” olduğunu öner sürer ve “ontolojik soruların bilimin sorularıyla aynı değerde” olduğunu dile getirir.

ideal bir dilin inşasından bağımsız olarak filozoflar tarafından ileri sürülen “Ne vardır?”soruları *sözde-sorular* olup, doğa bilimlerinin dili içerisinde kesinlikle cevaplanamazlar. *Dışsal sorular* olarak belirlenen bu tür soruların ne mantıksal ne de empirik metotlarla test edilebilir cevapları söz konusudur. Metafiziğin dışsal soruları “empirik içerikten” yoksun oldukları için anlamsız ve dolayısıyla sözde problemleri ifade etmektedirler.

Carnap’ın doğruluk hakkındaki görüşü bunu destekler yöndedir. Carnap için doğruluk, dil ve dış dünya arasında kurulan bir tekabüliyet ilişkisi değildir. Doğruluk, tümel veya tikel bir önermede, bu gibi önermelerin ait olduğu dilin isabetli tahminler sağlayabilmesi için, “bağlı-değişkenlerin” aldığı değerlerdir. Böylece, Carnap için doğruluk *immanent*dir, yani bir tümcenin dış dünyadaki objelerin güvenilir betimlemelerini yapması dolayısıyla sahip olduğu bir sıfat değil, tersine bir teorik-konuşma dilindeki tümcelerin bir niteliğidir. Bundan dolayı, belli bir obje hakkındaki doğru bir tümceden yola çıkarak, böyle bir objenin *var olduğu* sonucuna gitmek hatalı olacaktır. Nitekim, Carnap’ın da sıkça dile getirdiği gibi, idealizmin veya realizmin doğru olup olmadığını belirlemenin hiçbir yolu yoktur, çünkü bu teorilerin tahmin ettiği belli bir olgu söz konusu değildir.⁹

Carnap, metafiziği, dışsal sorulara cevaplar bulmaya ve bu cevapları temellendirmeye çalışan boş ve faydasız bir girişim olarak belirler. Dışsal sorular, duyu deneyimleri düzeyinde isabetli öndeyilerde bulunmak için oluşturulan bir teorik-konuşma dilinde hiçbir cavabı bulunmayan problemleri ifade eder. Öyle ki, belli bir *dilsel çerçeveden* bağımsız olarak bu tür sorulara verilen cevaplar, “bilişsel içerikten” tamamen yoksun veya deneysel olarak test edilemez oldukları için “sözde-problemleri” dile getirir. Neyin var olduğuna ilişkin ontolojik kabullerimiz sadece birer “varsayım”dan ibarettir.

Carnap, genel olarak, felsefeyi bilim dilinin sentaks ve semantiğinin analizi olarak görür. Quine’ın felsefi problemlere yaklaşımının Carnap’ın ısrarla öne çıkardığı bu genel pozisyondan fazlasıyla etkilendiği açıkça gözlenebilir bir durumdur.¹⁰ Hatta, yukarıda

⁹ Carnap, 1967, s.74. Ayrıca bkz., Putnam, 1992, s.272. Quine, Carnap’ın doğruluk hakkındaki görüşünü genel olarak kabul eder. Bkz., Quine, *Theories and Things*, Cambridge: Harvard University Press 1981, s. 21 ve ss.179-80.

¹⁰ Bkz., özellikle Quine, *Word and Object*, Cambridge, MA: MIT Press 1960, s.271.

da ifade edildiği gibi, Quine da ontolojide içsel/dışsal sorular ayrımını kesinlikle benimser ve bütün ontolojik kanaatlerimizi aslında birer varsayım olarak ele alır. Ancak, bu noktada, şu sorunun sorulması oldukça önemlidir: Quine'in "yer değiştirme" tezi, Carnap'ın içsel/dışsal sorular ayrımı ve "sadece içsel sorular cevaplandırılabilir sorulardır" şeklindeki düşüncesiyle karakterize edilebilir mi? Bu makalenin temel savı şudur: Quine'in natüralizmi, Carnap'ın içsel/dışsal sorular ayrımı ile karakterize edilemez. Ama bunu ortaya koyabilmek için, Quine'in yaklaşımını açıkça gözler önüne sermek gerekir. Şimdi Quine'in natüralizmini serimlemeye çalışalım.

Doğallaştırılmış Epistemoloji

Doğallaştırılmış epistemolojinin ne olduğu ve kesin çizgilerle nasıl karakterize edilmesi gerektiği hususları tartışmalıdır.¹¹ Tartışmamızın bu bölümünde, Quine'in geleneksel epistemolojiye karşı ileri sürdüğü eleştiri ve bu eleştiri bağlamında önerdiği epistemolojinin doğallaştırılması projesi ele alınacaktır. Quine, geleneksel epistemolojiyi "kavramsal" ve "doktrinel" olmak üzere iki ana bölüme ayırır. Epistemolojiyi bilimin temelleri üzerine bir çalışma alanı olarak gören Quine, kavramsal çalışmaların genel olarak *anlam*, doktrinel çalışmaların ise bir önermenin doğru olup olmadığını *bilme* hakkında olduğunu düşünür. Anlam hakkındaki kavramsal çözümler, bilimlerde de kullanılan teorik terimlerin (veya önermelerin) tanımlamalar yoluyla dnyusal deneyimlerimizin fenomenolojik özellikleri hakkındaki terimlere *indirgenmesi* ile ilgilidir; mesela 'cisim' kavramının anlamının dnyusal terimler bakımından belirlenmesi böyle bir çalışmanın örnek bir

¹¹ Doğallaştırılmış epistemolojinin ne olduğu ve nasıl karakterize edilmesi hakkındaki soruların iki önemli cevabı için bkz. Jaegwon Kim, "What Is Naturalized Epistemology?", *Naturalizing Epistemology* içinde, ed. Hilary Kornblith, Cambridge, MA: Bradford Books/MIT Press 1994, ss.37-40; ve Hilary Kornblith, "Introduction: What is Naturalistic Epistemology?", *Naturalizing Epistemology* içinde, ed. Hilary Kornblith, Cambridge, MA: Bradford Books/MIT Press 1994, ss.3-7. Kornblith'e göre, doğallaştırılmış epistemolojinin merkezi tezi şudur: Epistemolojide normatif karakterli epistemolojik sorular değil, empirik bir tarzda işlenebilecek olgusal karakterli psikolojik sorular konu edinilmelidir; yani neye inanmalıyız, kabullerimizi nasıl ve hangi mekanizmalar temelinde haklılandırmalıyız soruları, inançlarımızı nasıl ve hangi bilişsel mekanizmalar aracılığıyla oluştururuz tarzındaki olgusal sorulardan "bağımsız bir şekilde cevaplandırılmaz."

durumunu teşkil eder. Öte taraftan, gerçeklik hakkındaki doğrular ve bu doğruların bilgisinin duyuusal deneyimler temelinde nasıl elde edildiği ya da dedüktif bir tarzda nasıl gerekçelendirileceği doktrinel çalışmaların ana konusunu oluşturur.¹²

Quine, Hume'un kavram veya önermelerin anlamlarını "duyu izlenimleri" temelinde belirleme girişiminin bir "hoyrat karıştırması" olan obje/izlenim ayırımına dayandığını ileri sürer. Ona göre Hume, gerçeklik hakkındaki doğrulara ilişkin inançların gerekçelendirilmesi projesi karşısında, temelde tümevarım probleminde dolayı, tamamen bir "çıkılmaz" içerisindedir.¹³ Fakat Quine'in asıl hedefi ve dolayısıyla "Epistemology Naturalized" başlıklı çalışmasındaki temel argümanı, hem "kesinlik arayışı" peşinde olan Descartes'in temelci bilgi kuramının, hem de Carnap'ın *Der Logische Aufbau der Welt*'deki fiziksel kavramları duyuusal terimlere indirgeme projesinin bütünüyle başarısız olduğunu göstermektedir.¹⁴

Quine'in geleneksel epistemolojinin *doktrinel* projesine, özellikle de Descartes'in "kesinlik arayışı" olarak belirleyip bir tür "ilk felsefe" kavrayışı içerisinde ele aldığı epistemolojik programa karşı yönelttiği eleştiri kısa ama oldukça keskindir. Quine'a göre, Hume'un tümevarım hakkındaki şüpheleri ve bu bağlamda nedensellik ilkesine ilişkin ileri sürdüğü eleştiri, teorinin ya da bilimin gözlemden dedüktif olarak türetilmeyeceğini açıkça gösterir: Bilimin duyuusal deneyimler temelinde "doğrulanması" mümkün değildir. O halde, Descartes'in "kesinlik arayışı" başarısız ve hatta böyle bir araştırma programının başlatılması bile problemlidir.¹⁵

Quine, geleneksel epistemolojinin *kavramsal* çözümleme üzerine olan projesinin de başarılı bir şekilde yürütülemeyeceğini iddia eder ve bunu özellikle Carnap'ın *Der Logische Aufbau der Welt* başlıklı denemesi üzerinde göstermeye çalışır. Carnap bu çalışmasında, fiziksel terimlerin (veya önermelerin) anlamlarının açıklığa kavuşturulması için, bu tür dilsel yapıların bir takım mantıksal işlemlerle duyuusal deneyimlerimizin fenomenolojik nitelikleri hakkındaki terimlere indirgenmesi gerektiğini önerir. Carnap, tanımlamaya dayalı böyle bir

¹² Quine, 1994, s.15.

¹³ Quine, a.g.e., ss.16-17.

¹⁴ Quine, a.g.e., s.19.

¹⁵ Quine, a.g.e., s.17.

kavramsal çözümlmeyi “rasyonel imar” olarak görür. Ancak Quine’a göre, daha sonra Carnap’ın da vazgeçtiği bu proje gerçekleştirilemez. Bu iddiayı desteklemek için Quine’in geliştirdiği argüman şöyle ifade edilebilir: Tanımlamaya dayalı bu tür bir kavramsal çözümlme, fiziksel terimler ile fenomenolojik karakterli terimler arasında birebir kurulması gereken bir anlam ilişkisini gerektirdiği gibi, bütün yargıların (analitik veya sentetik) teke tek doğrulanabilir ya da test edilebilir olduğunu da ima eder. Ama hiçbir yargı tek başına test edilemez; çünkü epistemolojik bütüncülük (*holism*) bütün yargıların yalnızca birleşik olarak yani bir teorinin bütünlüğü içerisinde test edilebilir olduğunu ileri sürer. Bu nedenle, “bir yargının anlamı, onun doğruluğu için neyin delil olarak hesaba katılması gerektiğine bağlıdır” düşüncesi de göz önüne alınırsa, ne herhangi bir yargının doğruluğu tek başına test edilebilir ne de yalnızca tek bir yargı için *yegâne* bir anlam atfedebilecek bir ölçüt belirlenebilir.¹⁶ Böylece, bütünden bağımsız olarak tek başına ele alınan herhangi bir yargı belirli bir anlamdan tamamen yoksun olacağı için, geleneksel epistemolojinin kavramsal çözümlme projesi başarısızdır. Ayrıca, epistemolojik bütüncülük için hiçbir yargı revize edilemez ya da bütünüyle yanlışılanamaz da değildir. Dolayısıyla temelciliğin sıkı sıkıya sarıldığı “kendiliğinden gerekçeli temel inançlar” olmadığı gibi, *a priori* doğrular da yoktur. Sonuç olarak, Quine’a göre, hem Carnap’ın *rasyonel imar* projesi hem de doktrinel çalışmalar büyük başarısızlıkla sonuçlanmıştır.¹⁷

Quine için bu başarısızlıktan çıkarılması gereken tek bir ders vardır: Descartes’dan bize miras kalan gerekçelendirme merkezli klasik epistemoloji tasfiye edilmelidir. Ona göre epistemoloji, insan bilgisinin *nedensel* ya da *doğa-kanunsal* unsurlarını deneysel psikolojinin bünyesinde betimsel olarak inceleyen bir araştırma alanı olarak devam etmelidir:

Epistemoloji veya ona benzer herhangi bir uğraş,
psikolojinin ve dolayısıyla da doğa bilimlerinin bir alt bölümü
olarak yer alır. Epistemoloji, doğal bir fenomeni yani fiziki

¹⁶ Quine, a.g.e., s.23. Dikkat edilecek olursa; bu alıntıda dile getirilen ve Quine tarafından temel bir öncül olarak kullanılan bu iddia, anlam hakkında mantıksal empirisistler tarafından ortaya atılan “doğrulanabilirlik” ölçütünün bir ifadesidir. Ancak Quine başka bir eserinde bu ölçütü reddeder. Bkz. Quine, 1953, s.37.

¹⁷ Bkz. Quine, 1994, ss.19-24; Quine, 1953, s.41; ve Quine, 1981, s.72.

insan öznesini çalışır. Bu özne, deneysel olarak kontrol edilebilir belli bir veriyi ... alır ve zamanla üç-boyutlu dış dünyanın tasvirini ve tarihini bir çıktı olarak ifade eder. Çok az miktardaki bu veri ile oldukça fazla olan teorik çıktı arasındaki bağlantı, epistemolojiyi de daima harekete geçirmiş olan sebeplere bir dereceye kadar benzer nedenler, yani delillerimizin teorilerimiz ile nasıl bağlantı kurduğunu, doğa hakkındaki teorilerimizin mevcut delillerimizi nasıl aştığını görebilmek için bizi çalışmaya teşvik eden bağlantıdır.¹⁸

Quine'ın epistemoloji adına yukarıdaki metinde ne tür bir *natüralist* yaklaşım önerdiği, burada önerilen yaklaşımın sonuçlarının ne olduğu ve bu sonuçların nasıl değerlendirilmesi gerektiği hususları oldukça tartışmalıdır. Ama yoğun tartışmaların konusu olan bu alıntındaki iddiaların doğal bir yorumu şöyledir: Quine, epistemolojinin doğa bilimlerinin içerisinde, empirik psikolojinin bir alt bölümü olarak işlenmesi gereken bir çalışma alanı olmasını önermektedir. Bu alanın ana sorunsalı, ona göre, delil olarak nitelenen duyusal gözlem ile gerçeklik hakkında açıklama veya tahminde bulunacak olan teori arasındaki nedensel ilişkinin betimlenmesidir.

Geleneksel epistemolojiden farklı olarak, böyle bir çalışma alanı içerisinde teorinin gerekçelendirilmesi ya da temellendirilmesi sorunsalı hiçbir şekilde gündeme gelmez; çünkü doğallaştırılmış epistemoloji, gerçeklik hakkındaki teorilerimizi gözlem ifadeleri temelinde *nasıl* geliştirdiğimizin empirik olarak araştırılmasından ibarettir.¹⁹ Yukarıda da belirtmeye çalıştığımız gibi, Quine'a göre, geleneksel epistemolojinin başarısız olmasının temel nedeni, bilim ya da teorileri bir takım mantıksal ispatlar yoluyla duyu deneyimleri temelinde onaylamaya girişmesidir. Özellikle gerekçelendirme çabası olarak da bilinen bu girişim, doğallaştırılmış epistemolojide kesinlikle gündeme gelmez. Çünkü mantıksal bakımdan tutarsız olan iki rakip teori empirik olarak eşdeğer olabileceği için, bilimin gözlem temelinde dedüktif bir tarzda "onaylanması" da aslında olanaklı değildir.²⁰ Bu nedenle, Quine'ın

¹⁸ Quine, 1994, s.25.

¹⁹ Quine, a.g.e., s.20; ve Quine, 1981, s.72.

²⁰ Bu, Quine'ın "anlamın belirsizliği" ("indeterminacy of meaning") tezi ile yakından bağlantılı olan "düşük belirlenim" ("underdetermination") tezidir. Bu teze göre, aynı

doğallaştırılmış epistemolojisinin üstlendiği temel problem, iki aşamalı bir süreç olan delil ve teori arasındaki *nedensel* bağıntıyı çalışmaktır.²¹

Analitik/sentetik yargılar ayırımına karşı çıkan, *a priori* bilginin varlığını reddeden ve felsefeyi mantıktan çok doğa bilimlerine yaklaştırmaya çalışan Quine, epistemolojiyi bilimin bir dalı olarak görür. Çünkü insan bilgisinin doğası hakkında sorulabilecek anlamlı sorular ancak doğa bilimlerinin içerisinde ele alınıp cevaplandırılacak sorulardır. Dolayısıyla, epistemolojide normatif karakterli sorular değil, empirik bir tarzda işlenebilecek olgusal problemler konu edinilmelidir. Çünkü inançlarımızı nasıl ve hangi bilişsel mekanizmalar temelinde *oluşturmalıyız* şeklindeki normatif problemler, inançlarımızı nasıl ve hangi mekanizmalar aracılığı ile *oluştururuz* tarzındaki olgusal problemlerden bağımsız bir şekilde kesinlikle ele alınamaz.

Carnap ve Doğalcı Epistemoloji

Doğalcı epistemolojide, geleneksel bilgi kuramından farklı olarak, bilgi ve rasyonalite için *a priori* gerekçeler aranması söz konusu değildir; yani böyle bir çalışma alanı içerisinde inanç ve kabullerimizin *temellendirilmesi* konusu, bilimin *rasyonel* bir aktivite olup olmadığı tartışması hiçbir şekilde gündeme gelmez. Doğalcı epistemoloji, doğa bilimlerinin içerisinde cevabı bulunmayan normatif karakterli epistemolojik soruları anlamsız bulur ve bundan dolayı geleneksel bilgi kuramının tasfiye edilmesi gerektiğini ileri sürer. “Yer değiştirme” tezi olarak da adlandırılan bu proje, duyu deneyimleri seviyesinde öndeyilerde bulunmayı bütün bilişsel araştırmaların *tek* amacı olarak görür. Epistemolojik bakımdan makul sayılabilecek sorular, bu yaklaşıma göre, *sadece* doğa bilimlerinin metotları aracılığı ile cevaplanabilen sorulardır. Bu bağlamda, Quine da, tıpkı Carnap’ın düşündüğü şekilde, dışsal soruları anlamsız ve önemsiz problemler olarak değerlendirir. Fakat, Quine’in “ilk felsefe”yi reddetmesi ve

konuda birbirine karşı iddialarla ortaya çıkan iki rakip teori, yapılabilecek bütün gözlem ve deneyler tarafından eşit olarak desteklenir. “Anlamın belirsizliği” tezi ise, *anlamın* iki farklı *doğal* dil arasında “belirsiz” olduğunu iddia eder. Bu iki tezin daha ayrıntılı bir sunumu için bkz. Quine, “Indeterminacy of Translation Again”, *The Journal of Philosophy*, 84, 1987, s.5.

²¹ Daha açıklayıcı bir sunum için bkz. Roger F. Gibson, “Quine and Davidson: Two Naturalized Epistemologists”, *Inquiry*, 37, 1995, ss.450-451.

112 Carnap, Quine ve Natüralizm

böylece sadece doğal bilimlerin metotları aracılığı ile cevaplanabilir soruların bilginin doğası ve yapısı hakkında ele alınması gereken problemler olduğunu düşünmesi, Carnap'ın yaptığı içsel/dışsal sorular ayrımı ile bir tutulabilir mi? Carnap'ın natüralizmi “yer değiştirme” tezine öncülük eder mi?

Şüphesiz, Quine'in epistemolojiyi doğallaştırma çabası ile Carnap'ın metafiziğe karşı çıkışı arasında yakın benzerlikler vardır. Şöyle ki, Carnap'a göre dışsal sorular anlamsızdır, çünkü bu tür sorulara karşı ileri sürülen cevaplar, Quine'in da iddia ettiği gibi, empirik olarak test edilemez. Ayrıca, bilişsel çalışmaların başlıca amacı, yine Quine'in önerdiği şekilde, duyusal seviyede isabetli öndeyiler geliştirmektir. Fakat, ne var ki, metafizikçiler tarafından ortaya atılan dışsal sorular bu bakımdan tamamıyla işlevsiz olup, bunların doğru tahminler sağlayabilecek bir “ideal dil” içerisinde teyid edilebilir cevapları yoktur. Ancak Carnap'ın metafizik karşısında burada segilediği bu katı duruş, Quine'in epistemolojik natüralizmine götürmediği gibi, “bütün anlamlı sorular, yalnızca doğa bilimlerinin metotları ile cevaplanabilen problemleri ifade eder” şeklindeki Quineci doğalcı epistemolojinin kabulü anlamına da gelmez. Carnap'ın dışsal sorular veya *sözde-problemler* adı altında metafiziğe yaptığı karşı çıkış, “yer değiştirme” tezini destekleme girişimi değil, çok daha *zayıf* ve belki de temelde “metodolojik” olan başka bir savı gerekçelendirme çabası olarak anlaşılmalıdır.²²

Carnap'ın, varoluş sorunsalı hakkındaki dışsal sorular “sadece *sözde-problemleri* ifade eder” şeklindeki görüşü *yalnızca* şu savı ortaya koyar: Öznenin duyu deneyimleri düzeyinde isabetli tahminler yapabilecek bir “*dilsel çerçeve*”den tamamen bağımsız olarak metafizikçiler tarafından ortaya atılan dışsal sorular “bilişsel içerik”ten yoksun ve dolayısıyla anlamsızdır. Başka bir deyişle, dışsal soruların belli bir “*dilsel çerçeve*” içerisinde teyid edilebilir cevapları söz konusu değildir. Ancak bu, makul bir şekilde hesaplaşılabilir bütün soruların, Quine'da olduğu gibi, yalnızca doğa bilimlerinin bünyesinde ele alınabilecek problemler olduğu anlamına gelmez. Putnam'ın da belirttiği gibi, Carnap'ın *solipsizm* olarak da adlandırılan ve hatta bundan dolayı acımasızca eleştirilen yaklaşımı aslında “metodolojik” bir sav olup,

²² Benzer bir yorum için, bkz. Putnam, 1992, ss. 269-71.

ontolojik problemlerin bir *ideal dil* içerisinde “doğrulanabilir” cevaplarının bulunmadığını ileri sürmekten ibarettir sadece. Kaldı ki, doğa bilimlerinin metodolojisi ile doğrulanamadığı halde, Carnap’ın yine de anlamlı olduğunu düşündüğü dışsal sorular söz konusudur.²³ Carnap’a göre, ideal bir dil içerisinde bulunmayan ama böyle bir dil hakkındaki sorular dışsal karakterli problemleri ifade etmelerine karşın kesinlikle anlamsız değildirler. Örneğin, öznenin duyu deneyimlerini isabetli bir şekilde tahmin etmeyi sağlaması anlamında *ideal olan* bir dilin sentaksı ya da belli bir “*dilsel çerçeve*”nin benimsenmesi sürecinde takınılan *pragmatik* tutum ile ilgili sorular, doğal bilimlerin bünyesinde işlenemezler ama yine de oldukça önemli ve anlamlıdır.²⁴

Carnap’a göre epistemolojinin en temel görevi, bilimin kullandığı dilin *analiz* edilmesidir. Dikkat edilecek olursa, böyle bir sav bile belli bir dil içerisinde ortaya atılıp test edilebilir türden bir iddia değildir; bu, dil *hakkında* ileri sürülen bir (dışsal) iddia olup, doğa bilimlerinin metotları ile doğrulanamaz. Ama, Carnap için, dil hakkındaki bu tür iddialar, olgusal içerikten yoksun olmalarına karşın, anlamlı ifadelerdir. Öte yandan, Quine, dil *içerisinde* ve dil *hakkında* iddialar ayrımını kesinlikle kabul etmez; çünkü, böyle bir ayrımın kabul edilmesi “ilk felsefe”nin tanınması ve onaylanması anlamına gelir ki, Quine “ilk felsefe”yi açıkça reddeder ve doğal bilimin dilinden bağımsız olarak dil hakkında ortaya atılan soru ve iddiaları anlamsız bulur.²⁵ Oysa Carnap, bu ayrımı reddetmez ve dolayısıyla doğa bilimleri tarafından ele alınmayan anlamlı dışsal soruların olduğuna açıkça arka çıkar. O halde, Carnap, Quine’in geliştirdiği savunduğu doğalcı epistemolojiyi desteklemez.

Ancak Carnap’ın metafiziğe karşı yükselttiği sert eleştirinin Quine’in epistemolojik natüralizminin tanınması ya da kabulü anlamına gelmesi için, Carnap’ın, öncelikli olarak, şu savı savunuyor olması

²³ Marc Aspector-Kelly, “On Quine on Carnap on Ontology”, *Philosophical Studies* 102, 2001, s.77.

²⁴ Bkz. Carnap, “Empiricism, Semantics and Ontoloji”, ss.76-77.

²⁵ Bkz., özellikle Quine, “On What There Is”, *Review of Metaphysics*, Sayı: 2, 1948, ss. 21-38; ve Quine, “Semantics and Abstract Objects”, *Proceedings of the American Academy of Arts and Sciences*, Sayı: 80, 1951, ss.90-96. Carnap, a.g.e., s.83 (5. dipnot), Quine’in bu çalışmalarına atıfta bulunarak, şunu ifade eder: “Quine, bir dil yapısının kabulü ile böyle bir dil içerisinde formüle edilen bir iddianın kabulü arasındaki ayrımı reddeder.”

gerekir: Bütün bilişsel araştırma ve sorgulamalarımızın tek amacı duyu deneyimleri düzeyinde etkili tahminler ortaya koymaktır. Fakat, yukarıda da belirtmeye çalıştığımız gibi, Carnap hiçbir çalışmasında söz konusu savı destekleyen bir argüman ileri sürmez. Carnap, sıkı bir empirisist olarak, tabii ki, duyu deneyimleri bağlamında *tahminler* geliştirmeyi, *açıklama* yapmanın yanında, bilişsel çabalarımızın *başlıca* amaçlarından birisi olduğunu ileri sürer: Tahmin, Carnap'a göre, tek amaç değildir.²⁶ Carnap'ın anlamlı olan dışsal problemleri tanıdığını belirten Putnam, anlaşılabilir bir şekilde, Carnap için bilişsel araştırmaların *tüm* amacı tahmindir der.²⁷ Ancak, ne var ki, Putnam bu iddiası için herhangi bir argüman geliştirmedeği gibi, metin temelinde belli bir delil de göstermez.

Sonuç olarak, Carnap'ın natüralizmi ne Quine'in doğalcı epistemolojisine öncülük eder ne de "ilk felsefe"nin reddedilmesi bağlamında önerilen tartışmalı "yer değiştirme" tezinin kabulü anlamına gelir. Carnap'ın dışsal/içsel sorular ayrımı üzerinden eski metafiziğe karşı geliştirdiği sert eleştirisi, Quineci doğalcı epistemolojiyi destekleme girişimi değil, duyu deneyimlerimizle hesaplaşmamızı kolaylaştıracak ideal bir dilin inşasından bağımsız olarak ileri sürülen *varlıksal iddiaların* "doğrulanamaz" olduğunu ifade eden "metodolojik" bir savın gerekçelendirilmesi çabası olarak anlaşılmalıdır.

²⁶ Carnap, a.g.e., s.73.

²⁷ Putnam, 1992, s.269; Putnam, *Words for Life*, Cambridge, MA: Harvard University Press 1994, s.95.

KAYNAKÇA

- ASPECTOR-KELLY, Marc. “On Quine on Carnap on Ontology”, *Philosophical Studies* 102, 2001, s.77.
- CARNAP, Rudolf. “Empiricism, Semantic and Ontology”, *The Linguistic Turn* içinde, ed. Richard Rorty, Chicago: University of Press 1967.
- GIBSON, Roger F. “Quine and Davidson: Two Naturalized Epistemologists”, *Inquiry*, 37, 1995, ss.449- 463.
- KIM, Jaegwon. “What Is Naturalized Epistemology?”, *Naturalizing Epistemology* içinde, ed. Hilary Kornblith, Cambridge, MA: Bradford Books/MIT Press 1994, ss.33-56.
- KORNBLITH, Hilary. “Naturalized Epistemology”, *A Companion to Epistemology* içinde, ed. Jonathan Dancy and Ernest Sosa, Oxford, MA: Blackwell, 1993, ss.297-300.

116 Carnap, Quine ve Naturalizm

- KORNBLITH, Hilary. "Introduction: What is Naturalistic Epistemology", *Naturalizing Epistemology* içinde, ed. H. Kornblith, Cambridge, MA: Bradford Books/MIT Press 1994, ss.1-14.
- PUTNAM, Hilary. *Realizm With A Human Face*, Cambridge: Harvard University Press 1992.
- PUTNAM, Hilary. *Words for Life*, Cambridge, MA: Harvard University Press 1994, s.95.
- QUINE, W. V. O. *Pursuit of Truth*, Cambridge, Mass., 1992.
- QUINE, W. V. O. *Theories and Things*, Cambridge: Harvard University Press 1981.
- QUINE, W. V. O. "Indeterminacy of Translation Again", *The Journal of Philosophy*, 84, 1987, ss.5-10.
- QUINE, W. V. O. "Epistemology Naturalized", *Naturalizing Epistemology* içinde, ed. Hilary Kornblith, Cambridge, MA: Bradford Books/MIT Press 1994, ss. 15-31.
- QUINE, W. V. O. "Two Dogmas of Empiricism", *From A Logical Point of View* içinde, Cambridge: Harvard University Press 1953, ss.20-46.
- QUINE, W. V. O. *From a Logical Point of View*, Cambridge: Harvard University Press 1980.
- QUINE, W. V. O. *Word and Object*, Cambridge, MA: MIT Press 1960.
- QUINE, W. V. O. "On What There Is", *Review of Metaphysics*, Sayı: 2, 1948, ss. 21-38.
- QUINE, W. V. O. "Semantics and Abstract Objects", *Proceedings of the American Academy of Arts and Sciences*, Sayı: 80, 1951, ss.90-96.